

Denique deponens tenetur aperire vitium rei, ex quo depositario potest damnum obvenire, v. g. si res deposita sit peste infecta, item ad expensas forte faciendas in servando, aut reddendo deposito. *Plat. hic n. 620.*

913. Species depositi est *sequestrum*, quo res controversa deponitur apud tertium eo fine, ut post sententiam judicis ea vincenti tradatur. Vide *Laym. l. c. n. 7.*

§. III. Principia generalia de mutuo, et usura.

914. *Principium I. Mutuum* (prout hic sumitur) est *contractus, quo rei alicujus numero, pondere, vel mensura constantis dominium transfertur in aliud cum onere restituendi similem in specie, et qualitate tempore a mutuante praefixo.* Obligatio *mutuatoris* est, primo, ut tradat rem absque vitio occulto. Secundo, ut non repeatat ante tempus praefixum, vel saltem non in continenti, ne videatur illusorie agere. Ita *Plat. hic n. 622.* Obligatio *mutuatarii* est, primo, ne petat mutuum ab usurario, nisi urgente necessitate. Secundo, tenetur reddere tempore praefixo. *Excipe* filium-familias adhuc constitutum sub patria potestate, qui mutuam accipiens pecuniam sine consensu patris, non tenetur ipse, nec ejus parentes eam restituere; quod non teneatur *civiliter*, nequidem post mortem patris, aut emancipationem, patet ex l. 1. et seqq. ff. de Maced. Probabilius etiam in foro conscientiae. Vide *Theol. Schol. de J. et J., Molinam t. 2., Lessium l. 2. c. 20. dub. 2., Laymann l. 3. t. 4. c. 15. n. 5. contra Covarr.* *Excipe*: nisi filius habeat bona castrensa, vel publice putabatur sui juris, vel pecunia sit expensa in utilitatem patris: alias exceptiones vide apud *Laym. l. c.... Tertio*, tenetur mutuarius de omni casu fortuito, quia res perit ipsi tanquam domino. *Plat. n. 623...* Quarto, tenetur restituere rem absque mutuantis damno.

915. *Principium II. Usura* communiter sumitur pro *lucro ex mutuo*, hinc definitur lucrum immediate proveniens ex mutuo tanquam debitum scil. ex justitia, vel praetenso titulo gratitudinis, vel benevolentiae: hinc omne id, quod vi contractus mutui exigitur supra sortem, h. e. rem mutuantam, usura est. *Contractus usurarius* juxta *Sotum, Mol., Lug.* est, quo mutuans obligat mutuatarium ad dandum aliquid pretio aestimabile supra sortem solo titulo mutui, seu propter usum ejusdem. Usura alia est *mentalis*, quando quis intendit lucrum ex mutuo tanquam ex justitia debitum, quamvis id in pactum non deducat. *Realis* alia, quando id clare, vel saltem signo aliquo pacto inseritur. Item alia dicitur *aperta*, formalis, sive expressa, quando aliquid in ipso contractu mutui ultra sortem, titulo, sive ratione formalis mutui exigitur: alia *palliata*, seu *virtualis*, et *implicita*, quando mutuum accipitur ratione alterius contractus, v. g. venditionis aut emptionis, qui virtualiter in se includit mutuum, v. g. si ob dilatam solutionem aliquid de justo pretio subtrahitur, vel ob anticipatam aliquid supra justum pretium exigitur,

*„Est Usura, suos quisquis tradit mihi nummos
„Spe lucri, foenus duplex Usura vocatur.“*

916. Usura mere *lucratoria* hucusque descripta non solum ex genere suo est peccatum mortale, sed etiam parit obligationem restitutionis. *Prob. 1. ex c. Consuluit. 1. 5. Decret. de Usuris*, ubi relatis variis speciebus usurae Urbanus III. ait: *Verum quia quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucae (cap. 6. v. 35.) manifeste cognoscitur, in quo dicitur: date mutuum, nihil inde sperantes: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis usura, et superabundantia prohibeatur in lege)*

judicandi sunt mala agere, et ad ea, quae taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi. *Prob. 2. ex Clementina de Usuris: Si quis in illum errorem incideret, ut pertinaciter affirmare praesumat, exercere usuram non esse peccatum, decernimus velut haereticum puniendum.* Excusat tamen parvitas materiae, sicut in furto, usuram a peccato gravi, ut ait *Babenst. t. 7. d. 6. a. 4. n. 13.*

917. Q. An ex nullo titulo liceat unquam aliquid ultra sortem exigere. R. Ratione mutui praecise nunquam id licet, sed ratione alterius tituli justi cum mutuo per accidens, vel (ut ajunt) non ratione, sed occasione mutui conjuncti, et sic vocatur *usura compensatoria*. *Primus* ejusmodi titulus est, *dannum emergens*, quod mutuans patitur praecise ratione mutui, v. g. si mutuans indigeat pecunia sua ad emenda necessaria familiae suea, quae modo potest emere minore pretio, ex eo autem quod alteri pecuniam suam det mutuo, et aliam non habeat, cogitur postea majore pretio ea emere. *Secundus* titulus est *lucrum cessans*, quod scil. mutuans certo aut probabilissime fuisse consecuturus, nisi pecuniam suam dedisset mutuam. *Ratio* utriusque est, quia hac ratione non accipitur aliquid ultra sortem praecise ratione mutui, sed ratione damni pretio aestimabilis per accidens mutuo annexi, quod mutuans nullo titulo tenetur gratis subire, vel ratione lucri, cuius certa vel probabilissima spes pariter pretio aestimabilis est: ergo ejus compensatio in pactum juste deduci potest. *Confirm.* Sicut ratio dictat, mutuantem non debere fieri ditiorem ex damno mutuatarii, et solo titulo mutui lucrum accipere; ita pariter dictat, mutuantem in beneficio mutui debere servari indemnum: ergo a mutuatorio juste potest exigere compensationem damni, quod ob mutuum praevidebat sibi oriturum, vel lucri, quod alias fuisse facturus. Hanc doctrinam *Laym. l. c.* vocat communiter receptam contra *Scotum* in 4. d. 15. q. 2. a. 3. *Tertius* titulus est *periculum amittendae, vel difficulter recuperandae sortis*, eoquod nemo pro sorte fidejusserit, aut mutuarius sit homo non industrius, declector, aut pluribus debitibus jam obstrictus. Hunc titulum tanquam justum approbat *Joan. Medina, Corduba, Valent., Sa, Less., Lugo, Palao, Laym.; Viva, et alii.* *Ratio* est, quia hoc periculum est mutuo extrinsecum, et pretio aestimabile, quod quis se in tale periculum, vel difficultatem conjiciat; ergo quod propter istud periculum exigitur, non exigitur praecise ratione mutui, sed ratione alicujus pretio aestimabilis mutuo per accidens annexi. Negant vero ob periculum sortis amittendae posse aliquid ultra sortem accipi *Covar., Sot., Tolet., Rebell.* et alii. *Platelius* n. 639. utramque sententiam vocat valde probabilem, secundum quidem tutiorem, primam tamen certo probabilem, in qua fundari possit dictamen practice certum de licentia aliquid supra sortem isto titulo accipiendo.

918. *Adverte.* Ut praedicti tituli excusent, requiritur 1. Ut mutuarius moneatur expresse de praestando damno, sive ut lucrum cessans, vel damnum emergens, vel sortis periculum deducatur expresse, vel tacite in pactum, fiatque *contractus innominatus* (v. g. desistam ab hoc lucro, aut subibo hoc damnum, vel periculum, ut des mihi quinque) ne decipiatur: forte enim nollet accipere mutuum cum tanto onere. *Laym. l. c. n. 10..* 2. Ne plus exigitur, quam valeat damnum, vel periculum in aestimatione prudentum; mutuans enim tantum habet jus, ut servetur indemnus: si aliam obligationem mutuatorio imponat, ab usura non poterit excusari. *Duarte V. usura n. 543.*

919. Confirmantur hucusque dicta ex lit. *Encycl. Bened. XIV.* de usuris, aliisque injustis quaestibus, quae incipiunt: *Vix pervenit. Tom. I. ejusd. Bullarii pag. 578. ubi §. 3. ita habetur I. Peccati genus illud, quod*

usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem, et locum habet, in eo est repositum, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum; ideoque ultra sortem lucrum aliquod ipsius ratione mutui sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem supereret, illicitum et usurarium est. II. Ait, quod nec quantitas lucri, scil. quod lucrum non excedens et nimium sed moderatum, non magnum sed exiguum sit: nec qualitas mutuatarii, nimirum quod is, a quo id lucrum solus causa mutui depositur, non pauper, sed dives existat, hujusmodi lucrum ab usurae labe liberet. III. Subdit; per haec autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut ajunt, titulos eosdemque ipsimet universim naturae mutui minime innatos et intrinsecos, forte concurrere, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversae prorsus naturae a mutui natura contractus, recte collocari, et impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam, et negotiationem exercendam, honestaque indidem lucra percipienda. IV. Monet, vitandos tamen esse excessus contra justitiam. V. Denique animadvertendum esse concludit, *falso sibi quemquam et non nisi temere persuasurum, reperiri semper, ac praesto ubique esse, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titularum, vel contractuum praesido, quotiescumque pecunia, frumentum, aliud id generis alteri cuicunque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum ultra sortem integrum salvamque recipere. Ita si quis senserit, non modo divinis documentis, et catholicae Ecclesiae de usura iudicio, sed ipsi etiam humano communis sensui, ac naturali rationi procul dubio adversabitur.... Quisquis igitur suae conscientiae consultum velit, inquirat prius diligenter, oportet, verene cum mutuo justus alius titulus, verene justus alter a mutuo contractus occurrat, quorum beneficio, quod quaerit lucrum, omnis labis expers et immune reddatur.*

CASUS.

Dion minor emit a Domitio chirographum sive debitum mille florenorum, quos nobilis quidam debet Domitio, a quo Domitus aegre, et non nisi post multa incommoda vix tertiam partem solutionis extorquere poterit: facilius autem Dion integrum statim extorquet ob gratiam, qua pollet apud eundem nobilem

920. Q. I. An talis emptio chirographi fieri possit sine usura. Respondet *Leonardelli* in decis. pract. cas. 4. *affirmative* cum *Molina de Just.* tr. 2. d. 361., *Lessio*, et aliis. *Ratio* est, quia pretium rei empta non debet esse majus, quam quanti res tum in se valet, tum quanti valet ipsi creditori respectu status praesentis, et circumstantiarum, in quibus tunc versatur, quando venditur: atqui in nostro casu chirographum 1000 flor. neque in se, neque ipsi creditori Domitio valet mille florenis ratione difficultatis, molestiarum, expensarum pro extorquenda solutione faciendarum: ergo. Adde quod ipse emptor plerumque se exponat eidem periculo; cum gratia nobilium facile possit excidere. Notandum tamen *primo*: cum pretium determinatum et taxatum non sit a lege, taxandum illud est (ut ait *Lessius*) judicio prudentum, et Doctorum pro ratione majoris vel minoris spei, ac difficultatis ad obtinendam integrum solutionem. Notandum *secundo*, quod in ejusmodi emptionibus facile peccetur contra charitatem, si nimirum vendoribus chirographa vendere coactis justum ac rationabile

pretium non detur, et emptor ingens lucrum inde reportet. *Tertio*, notandum, quod ejusmodi chirographa non possint emi ab ipso debitore, vel ejus ministris, quibus ex officio incumbit praestare solutionem; hi enim sunt causa difficultatis, et pericolosae solutionis, quam tenentur tollere, ut elapsa termino satisfiat creditori.

921. Q. II. An licitum sit mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. R. *Negative*. Vide propos. 42. ab *Alex. VII.* damnatam. Quia per hoc aperiretur janua usuris palliatis.

922. Q. III. An aliquid supra sortem liceat exigere ob majorem aestimationem, quam mutuator facit, pecuniae praesentis, quam futurae. R. Non licet. Vide propos. 41. ab *Innocent. XI.* damn. *Ratio* est, quia etsi respectu aliorum contractuum possit dici numerata et praesens pecunia melior; in ordine tamen ad contractum mutui id locum non habet. Nam in mutuo non spectatur utilitas, quam potest habere mutuator, si non mutuet; alias hoc ipso jam erit respectus ad lucrum cessans, quod tamen ex pecunia in scrinio asservata aequa parum haberet, quam ex futura ibidem inclusa.

923. Pariter illicitus est contractus *Mohatrae*, juxta propos. 40. ab *Innoc. XI.* damnatam: intervenit autem hic contractus, dictus *Hispanis Mohatra*, Italis *Stocco* seu *Barata*, dum Cajus indigena pecunia numerata adit mercatorem, qui nolens pecuniam dare mutuam offert merces, quibus ille non indiget, ut emat eas pecunia credita 105. flor., ita tamen ut easdem revendat pecunia numerata 100. flor. *Ratio* est, quia hic contractus continet usuram palliatam, sive lucrum ex mutuo palliato sub praetextu venditionis et retrovenditionis; ergo est injustus: mercator enim Cajo indigenti pecunia solvit centum, et imponit onus, ut ille debeat solvere centum et quinque: ergo idem facit, quod usurarius qui lucrum praecise quaerit ex mutuo. *Duarte* V. *Mohatra* n. 424, *La Croix* l. 3. p. 2. a n. 902.

924. Q. IV. An committatur usura, quando ultra sortem aliquid exigitur tanquam debitum ex benevolentia, et gratitudine, et non tanquam debitum ex justitia. R. Committitur usura. Vide propos. 42. ab *Innoc. XI.* damnat. *Ratio* est, quia hoc auctarium praecise et immediate exigeretur ex mutuo, quia gratitudo ad nihil determinatum obligare potest. *Confirm.* Si haec sententia licita esset, via panderetur innumeris usuris. *Viva* in cit. propos. Unde sperare tantum aliquid a mutuatorio ex benevolentia, vel gratitudine, non est usura, quia haec spes non impedit liberalem donationem, nec imponit mutuatorio gravamen; si vero exigatur, includitur pactum illam impediens. *Duarte* l. c. n. 545.

925. Q. V. Quid sit *mons pietatis*. R. Est aerarium publice constitutum ad mutuandum indigentibus ea lege, ut pro mutuo ipsis dato pignus relinquant, et determinato tempore mutuum restituant recepto pignore, insuper vero exiguum aliquid adjiciant pro ministrorum sustentatione, et publica obligatione: si autem solutio statuto tempore facta non sit, pignus distrahi possit, ut detracta sorte, et exiguo illo adjecto, quod reliquum est, mutuatorio restituatur. Hoc aerarium approbatum est a Leone X. in C. Later. sess. 10. Vide *Trid. sess.* 22. c. 8. 9. et 11. de refor.

§. IV. *Principia generalia de emptione et venditione, negotiatione, monopoliis et censibus.*

926. *Princip. I.* *Emptio, et venditio est contractus consensu mutuo constitutus dandi mercem pro determinato pretio, et pretium pro determinata merce.* Ad valide emendum et vendendum requiritur 1. merx, seu res, quae

sit vendentis: 2. pretium, quod sit ementis: 3. pactio, quae sit legitima. Ad licite emendum et vendendum requiritur res sine vitio occulto, pretium justum, pactio sine fraude. Pretium *justum* dicitur, quod rei venalis valori adaequatur. Hoc duplex est, scil. vel *legitimum*, quod lege, vel a magistratu taxatum est; vel *vulgare*, sive *naturale*, quod spectatis variis circumstantiis communi peritorum aestimatione determinatum est. Notandum inter haec duo pretia esse discrimen, nempe quod pretium legitimum consistat in indivisibili, ita ut non liceat amplius accipere, sed restitutioni obnoxium sit, quod ultra exigitur; vulgare vero non consistat in indivisibili, sed patiatur diminutionem vel excessum, estque triplex, summum, medium, et infimum. *Summum* est supra quod; *infimum* infra quod, res ab intelligentibus non solet aestimari; *medium*, quod inter illa mediat. Ita *Plat.* hic n. 661. Juxta *Leonardelli* si pretium medium sint decem floreni, infimum erunt novem, summum vero undecim plus, minus; vel si medium sint centum, infimum erunt 95, summum 105.

927. Q. I. Quaenam sint obligationes vendoris. R. *primo*: Debet vendere rem pretio justo legitimo, vel vulgari. Legitimum debet servari etiam a Clericis, et peregrinis ex justitia sub onere restitutionis, nisi taxa a magistratu facta ex circumstantiis fieret iniqua. *Laym.* l. 3. t. 4. c. 17. n. 4., *Reiffenst.* hic n. 132... *Secundo*, quando pretium non est taxatum a Magistratu vel Principe, servari debet pretium vulgare; ideoque res sine in justitia potest vendi summo, medio, vel infimo pretio: hinc obligaris ad restituendum id, in quo alterum ultra justum pretium decepisti, quia violatur aequalitas inter datum et acceptum. *Excipe*, nisi merces sint sub hastatae, et publice vendantur plus offerenti. *Tertio*, si res vendenda laboret vitio occulto, v. g. si pannus sit adustus, equus morbidus etc. vendor illud tenetur manifestare. De hoc *S. Th.* 2. 2. q. 77. a. 2. in corp. regulas sequentes sancte tradit: *Dicendum*, quod circa rem, quae venditur, triplex defectus considerari potest: unus quidem circa speciem rei, et hunc quidem defectum si cognoscatur in re, quam vendit, fraudem committit in venditione, unde venditio illicita redditur. Et hoc est, quod dicitur contra quosdam, Isaiae 1. v. 22. Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua: quod enim permixtum est, patitur defectum, quantum ad speciem. Alius autem defectus est secundum quantitatem, quae per mensuram cognoscitur. Et ideo, si quis scienter utatur deficiente mensura in vendendo, fraudem committit, et est illicita venditio. Unde dicitur, Deut. 25. Non habebis in saeculo diversa pondera, majus et minus, nec erit in domo tua modius major et minor. *Tertius* defectus est ex parte qualitatis, puta, si aliquod animal infirmum vendat quasi sanum... In omnibus talibus non solum aliquis peccat injustam venditionem faciendo, sed etiam ad restitutionem tenetur. Plura in seq.

928. Q. II. Quomodo venditio rescindi possit. R. 1. *Mutuo consensu* 2. *Propter laesionem ultra dimidium*. 3. *Per restitutionem in integrum*, quae juxta *Reiffenst.* l. 1. Decret. tit. 41. n. 3. definitur, extraordinarium juris remedium, quo graviter laesus ex naturali aequitate per officium judicis reducitur in eum statum sive jus, in quo fuerat ante laesionem. 4. *Per retractum gentilium*, qui est jus proximioris consanguinei ad rescindendam venditionem rei immobilis oblato pretio, quo ab extraneo, vel remoto consanguineo res fuit empta. Haec fieri debet intra annum et diem. 5. *Per evictionem*, quae est rei suae ab altero possessae recuperatio: differt a vindicatione, quod haec sit actio personalis, ista realis. Ita *Plat.*

929. *Principium II. Negotiatio* est quando merces eo animo emuntur,

ut carius postea vendantur lucri capienda gratia. Alia est proprie dicta, quando res empta, v. g. vinum, frumentum etc. non mutata carius postea venditur quaestus gratia. Altera improprie dicta, qua res empta postea melior effecta venditur lucri faciendo gratia. Utraque de se est licita, praeterquam Clericis et Religiosis. Vide dist. 88. *Excipe* tamen, si eos ratio necessitatis excuset, scil. quando alio modo vitam sustentare nequeunt: item licitum est Clericis et Religiosis, si empta pecora, et in propriis praediis nutrita vendant. Vide *Laym.* l. 3. de Just. t. 4. c. 17. Huc pertinet Constitutio *Benedicti XIV.* in ejusdem Bullarii Tom. I. decima tertia, quae incipit: *Apostolicae servitutis*, vi cuius interdictur Clericis quae libet negotiatio: etiam sub alieno laici nomine. *Ibid.* §. 2. statuit, ut negotia a laicis inchoata, et ad Clericos delata, statim dimittantur; si vero negotium hujusmodi sine ipsius Clerici temporali detimento statim dimitti nequeat, non continuetur, nisi de licentia congregationis Concilii, aut etiam Ordinarii extra Italianam. Ibide contravenientium bona poenae spoliis subjicit: §. 3. declarat, quod exempti a spolio ad effectum testandi aut transmittendi non intelligantur exempti quoad bona per interdictam negotiationem acquisita.

930. *Principium III. Monopolium* est, quando unus vel plures e republica consequuntur, ut ipsi soli aliquod genus mercium pretio certo vendant. Vide l. un. Cod. de monopoliis. Si unus vel plures ex rationabili causa, et servata pretii justitia id impetrant a magistratu, non est illicitum; securus, si excedant justum pretium. *Laym.* l. c., *Plat.* hic n. 678.

931. *Principium IV. Census* est contractus, quo quis sibi pro certa pecuniae summa emit jus ex re vel persona aliena recipiendi pensionem annuam: jus ex re aliena, v. g. domo vel agro, dicitur *census realis*, et ordinarie cum re pereunte perit, transeunte illa ad alium transit illud; jus ex persona vocatur *census personalis*, quia immediate obligat personam. Qui emit jus accipiendi pensionem vocatur *censuista*, vel *censualista*: solvens pensionem vocatur *censuarius*. *Census pecuniarius* dicitur, in quo solvit pensione pecuniaria; *fructuarius*, in quo solvit pars fructuum. Iterum aliis est *census redimibilis*, qui habet adjunctum pactum revenditionis, vi cuius *censualista* redditum sibi summa exposita pro censu tenetur cedere juri, quod habet ad pensionem annuam. Porro *census realis* irredimibilis, vel tantum redimibilis ex parte vendoris est licitus, ut constat ex Extrav. Martini V. Callixti III. de empt. et vend., item ex Bulla Pii V. cum onus; quia sic emitur justo pretio jus percipiendi fructus ex alterius re fructifera. Etiam probabilius licitus est *census realis* et *personalis* ex utraque parte redimibilis, vulgo germanicus, quia talis *census* non est palliata usura, sed vera emptio et venditio, qua justo pretio a magistratu, consuetudine, aut judicio prudentum taxato emitur verum jus ad pensiones annuas ex re vel persona censita percipiendas. Vide *Laym.* l. 3. de Just. t. 4. c. 18.

932. Q. Quid requiratur, ut *census* sit justus. R. Requiritur *primo*, ut *census realis* constituantur in re fructifera, quae subtractis laboribus et expensis sufficiat ad solvendas pensiones annuas. *Secundo*, pretium *census* debet esse justum, h. e. non exorbitans a lege, consuetudine, vel judicio prudentum: sic Carolus V. pro imperio Romano in comitiis Augustanis anno 1545 pro censu perpetuo redimibili ex parte vendoris constituit 5 pro 100, quod pretium ex consuetudine pro censu reali et personali utrinque redimibili hodie justum censemur. Vide *Sporer* hic n. 29., *Tamb.* et *Navarr.*

„Q. An Contractus trinus sit usura.

„Nota. 1. Contractus trinus vocatur, in quo concurrunt contractus societatis, assecuratio sortis, emptio lucri, e. g. Lucius dat 100 aureos in societatem, et quia ex iis sperat 15 pro 100, quinque ex lucro cedit. Titio, ut eidem assecuret sortem, decem speratos reliquos vendit Cajo pro quinque certo solvendis. 2. Contractus societatis (qui definitur *contractus consensualis, quo plures aliquid conferunt ad commune lucrum*) habet, ut 1. negotiatio debeat esse honesta, e. g. non ad usuras, lenocinia etc. 2. dominium partiale remaneat apud conferentem, adeoque et periculum: 3. ut lucra et damna proportionaliter dividantur: 4. praestetur etiam culpa levis.

„R. Quamvis hunc trinum contractum licitum defendant *Sylvester, Armilla, Navarrus, Lopez* cum 16. aliis apud *La Croix* l. 3. p. 2. n. 876. nec ulla Sedis Apostolicae sententia sit affectus; dico tamen in praxi periculosum esse; quia 1. *Benedictus XIV. de Synodo Dioec. lib. 12. c. 50.* eum dissuadet, *Sixtus* vero V. in Bulla: *Detestabilis*, reprobat. 2. Natura societatis est, ut omnium sit commune periculum, nec illud in uno tantum resideat. Quare *Covarruvias* dat hanc regulam: Quoties aliquid pretio aestimabile, vel pro mutuo, vel pro aliquo, quod est mutuo intrinsecum, vel per quemcumque contractum exigitur, quod aliqui est indebitum, est usura. Atqui si Titius et Causus pro omni casu debent reddere Lucio pecuniam, videntur illam habere ut mutuam.“

Resolutiones de emptione et venditione.

933. I. *Diogenes oenopola plura et integra vini, sed aqua liberaliter diluti, dolia vendit: aliquantum tamen descendit in pretio.* Resolutio.

Diogenes peccat graviter; sub gravi tenetur ad restitutionem. Ita *Zell* cum viginti aliis. *Prob.* 1. Constat ab experientia, quod vinum liberali aqua dilutum citius acescat, et longe facilius corrumpatur: ergo periculum est emptori primo vel secundo, a quibus ordinarie ideo major quantitas vini emitur, ut in plures annos asservetur. *Prob.* 2. Talis emptor prae sumit vinum esse purum, sibique utile ad finem suum; cum tamen ipsi vendatur vinum mixtum, et corruptioni facile obnoxium: ergo merito censetur graviter invitus, et dolo inductus ad emendum: ergo Diogenes injuriam facit emptori, qui habet jus, ne decipiatur in re gravi. *Reginald.* l. 25. n. 340. *Filluc.* tr. 35. n. 133. Neque dicas, vinum sic suavius reddi. R. Hanc artem etiam sciunt emptores, qui tibi nihil aliud solvere intendunt, quam vinum.

934. II. Ait Diogenes: *unam tantum alteramve aquae mensuram singulis vini dolis infudi: certo scivi, vinum ab emptore brevi ad usus communes consumptum iri, ad quos ob nimiam meracitatem utile non esset, nisi aquam affunderem.* R. ad 1. Ratione modicae aquae non quidem peccavit graviter; cum tamen sit aliqua deceptio, merito dissuadendum venit. R. ad 2. cum *Laym.* l. 3. de just. t. 4. c. 17. n. 15., *Lopez*, et *Lessio*, in genere mercatores injustitiae statim damnari non possunt, si merci alienam substantiam, puta, vino aquam, cerae picem admisceant, modo *inde emptoribus* *damnum* non inferatur, et merx proportione pretii, quo venditur, satis idonea sit ad usum consuetum; nihilominus *ibid.* *Laym.* addit: Cum merx tali admixtione fere semper reddatur deterior ad usum, ita ut nullus emptor censeri possit contentus, si solvere eam mercedem debeat, ac si pura esset, ideo plerunque injusta fraus committitur, unde facile ista mixtio approbanda non est; et qui ita admiscent sine damno emptoris, debent pretium minuere, vel pondus auctius dare; in dupli tamen causa a peccato et restitutione excusat *Laym.* talem mixtionem: *primo*, si empo-

res abhorreant a vino ob nimiam ejus meracitatem, ita ut, nisi aqua aliquantulum temperetur, ejus valor et praestantia non appareat emptoribus, et ipse emptor aliter non possit consequi justum pretium: quod frequenter accidit iis, qui ad mensuram, vel mensuratim tantum vendunt vinum, ubi nullum aliud damnum emptoribus solet accidere, utpote qui statim illud consumunt, vel si in majore quantitate emant, statim tamen mensuratim vendunt, ut fit a cauponibus. Secus foret, si vinum aqua mixtum vendoretur iis, qui illud longiore tempore sunt servaturi; cum enim ejusmodi vinum aqua mixtum citius corrumpatur, manifesta fieret injuria emptori. Vide *P. Zell* de hospite et caupone n. 25. et 26. et *La Croix* l. 3. p. 2. n. 957... *Secundo*, si pretium vini a magistratu injuste taxetur, ut oenopolae damnum pati debeant, nisi aquam admisceant, vel pistores panem minoris ponderis confiant; id tamen non potest praesumi fieri a magistratu, qui solet accurate examinare circumstantias, ut justum pretium statuat, et plerunque ejusmodi fraudes sub gravissimis poenis prohibentur. Vide dicta n. 179.

935. III. Si vitium occultum rei vendendae ipsum quoque venditorem lateat inculpabiliter, ille non obligatur in conscientia ad praestanda damna, quae emptori inde obvenerunt, v. g. quia ovis morbida gregem infecit etc.; emptori tamen competit actio, vi cuius compellitur venditor reddere excessum justi pretii, seu quanto minus dedisset, si defectum mercis non ignorasset, ut constituantur aequalitas justitiae inter datum et acceptum. De vitio autem manifesto, et quod facile potest deprehendi, venditor non tenetur monere emptorem, v. g. si equus sit monoculus, dummodo rem justo pretio vendat. Ita *D. Th.* 2. 2. q. 77. a. 3. in corp. quia emptor sibi debet imputare, quod rem emerit, cuius vitium per se facile cognoscere potuisset. Secus si venditor animadvertisca, emptorem ex invincibili imperitia vitium non posse deprehendere, tunc eum admonere tenebitur; quia respectu hujus vitium aequa se habet, ac si esset occultum. *Bonac.*, *Laym.* l. c. num. 14. Denique secundum Constitutiones municipales tenetur manifestare vitia rei vendendae praecipua, vulgo die *Haupt-Mängel*. Imo si res ob quodcumque vitium sit minus utilis, necessario remittendum est aliquid de pretio; alias ob inaequalitatem inter datum et acceptum in foro conscientiae committitur injustitia cum onere restituendi. *Laym.* ibid.

IV. *Dionysius mercator merces suas carius vendit, quam illo tempore valent, partim ob datam emptoribus dilationem ad solvendum, partim ob pretium mercium brevi minuendum: merces autem raras ac novas vendit majore, quo potest, pretio.*

936. Q. I. An Dionysius merces licite vendiderit ob datam dilationem solutionis. R. Supra pretium summum, quo poterant vendi pecunia numerata, illicite eas vendidit ob solam dilationem solutionis; secus si eas vendiderit intra limites pretii justi. *Ratio primi* est, quia dilatio solutionis est implicitum et virtuale mutuum: atqui pro mutuo non licet aliquid accipere supra sortem: ergo. *Confirm.* ex c. in civitate, item ex c. consuluit, de usuris: item ex propos. 42. ab *Alex.* VII. damn. *Ratio secundi* est, quia nulla committitur injustitia, quando res venditur intra latitudinem justi pretii: atqui summum pretium adhuc justum est, praesertim in tali casu: ergo. *Dixi*, ob solam dilationem: quia si accedat alius contractus vel titulus justus, v. g. ob lucrum cessans, usura non erit, ut diximus supra de usuris. *Palao* d. 5. punct. 12., *Less.*, *Salas*, *Sa*, et alii.

937. Q. II. An Dionysius contra justitiam egerit vendendo currente, vel majore, justo tamen adhuc pretio merces, quas privata scientia cognovit vendendas minore pretio. R. Non egit contra justitiam. *Ratio* est,

quia Dionysius utitur jure suo vendendo merces justo pretio, quo etiam caeteri vendunt, qui eam notitiam minuendi pretii non habent; nec illa scientia privata illum facit deterioris esse conditionis, nec tollit communem hominum aestimationem, in qua fundatur pretium justum. *Confirm.* ex *S. Thom.* qui 2. 2. q. 77. a. 3. ad 4. ait: *Vendor, qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est, non exponat: si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiae debito.*

938. Q. III. An res novae et pretiosae, nec habentes pretium legitimum, nec vulgare, vendi possint juste tanti, quanti contrahentes inter se conveniunt. R. Affirmativa quidem sententia tanquam vere probabilis defenditur a *Soto L. 6. de Just.* q. 2. a. 3., *Joan. Medina, Petro Navar., Valentia et aliis*, quia cum ejusmodi merces non sint necessariae usui hominum, simulque non habeant pretium legitimum vel vulgare, debent illud sortiri ex contrahentium voluntate. Praeterea si vendor non tenetur has pretiosas merces vendere, poterit eas vendere pretio, quod placuerit, et si hoc non detur, potest illas nolle vendere, sed sibi retinere; emptor autem, cum nulla necessitas cogat ad emendum, si tamen libere velit emere, censetur sponte dare, quod alter exigit, et excessum pretii gratis donare: sed contrariam probabiliorem judicat *Pulao Tr. 32. d. 5. q. 3. cum Navarr., Cajet., Less., et aliis*, ubi asserit, quod illud pretium exigi possit, quod prudentis, et rerum intelligentis arbitrio spectatis circumstantiis justum censetur, non vero quod ex voluntate vendoris, et affectu emptoris constituitur; quia certior regula justi pretii in iis, quae nec pretium legitimum, nec vulgare habent, constitui nequit, quam judicium intelligentis rem, non vero singularis affectus, aut judicium cuiusque, ut habetur in l. 63. ff. ad leg. *Falcid.* *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur, sive taxantur.*

V. *Dativus accipit a Diogene annulum, vendendum decem florenis, quem eodem die viro perito vendit 15. florenis; decem igitur tradit Diogeni, quinque sibi servat.*

939. Q. An Dativus juste sibi potuerit retinere residuum pretium. R. Respondet quidem absolute affirmative *Angelus V. emptio*, tum quia Diogenes plus non petiit, quam 10 flor.; ergo illi non fit injuria tradendo decem: quia majus pretium censeri potest fructus industriae Dativi. Rectius tamen sub distinctione respondendum cum *Molina, Sylv., Gabriel, Palao* hic d. 5. p. 16.: Si Diogenes expresse vel tacite convenerit cum Dativo, ut rem vendat 10 florenis, et siquid ultra acceperit, sibi retineat; hoc pacto Dativus absque dubio juste potest retinere quinque flor.; si vero nec expresse nec tacite talis conventio praecesserit, Dativus tenetur tradere Diogeni praeter decem, quinque flor. Imprimis enim non potest aliquid retinere ratione rei venditae, quia illud est pretium rei: ergo pertinet ad dominum rei: nec ex eo, quod dominus designaverit pretium, quia sine pacto tacito vel expresso retentionis augmenti, illa designatio tantum facta est, ne infra decem flor. venderetur. Denique nec ratione industriae, quia augmentum pretii non fructus qualiscumque industriae, sed est fructus annuli spectantis ad dominum, cuius nomine Dativus tantum vendidit; ergo augmentum spectat ad dominum. Dativus autem pro suo labore et industria competentem mercedem exigere potest, siquidem non gratis se id factum promiserit.

§. V. *Principia generalia de reliquis contractibus et ultima voluntate.*

940. *Principium I. Cambium* est contractus, quo fit permutatio pecuniae pro pecunia cum aliquo lucro supra sortem. Is, a quo petitur cambium, vocatur *Campsor*; qui petit, *Campsarius*. Cambium duplex est: *reale* et *siccum*. *Reale* est legitima permutatio pecuniarum servata aequalitate inter datum et acceptum. Ita *Platel.* n. 697. Hoc iterum duplex est; *primo cambium minutum*, quo pecunia unius formae aut materiae permutatur cum pecunia alterius formae aut materiae, v. g. aurea cum argentea, vetus cum nova, patria cum externa; vocatur minutum, quia frequenter in eo monetae minores cum majoribus, vel contra, mutantur; alias etiam vocatur manuale. Hoc cambium ex justis titulis licitum est, quales sunt labor campsoris et diligentia in monetis omnis generis conquirendis, ut campsariis possit satisfacere, quia de manu ad manum eodem in loco et tempore solet perfici. Item locatio obsequi, expectando et paratum se praebendo ad commutandas pecunias secundum voluntatem campsariorum; pro quo labore et obsequio juste potest exigere compensationem. *Laym.* l. c. c. 19.... *Secundo*, cambium *locale*, sive per *litteras*, quod duobus modis fieri solet. 1. Si campsor praesentem pecuniam hic, v. g. Herbipoli, prius cum lucro accipiat, ut postea alibi, v. g. Viennae, per se, vel per suum correspondentem restituat. 2. Si campsor hic pecuniam praesentem prius extradat, ut eam alibi vel per se, vel per suos recipiat cum lucro. Etiam hoc cambium cohonestatur titulo translationis et assecurationis; campsor enim priore modo idem facit, ac si campsario pecuniam alio transferret, posteriore modo, ac si eam hoc afferret praesentem. Vide *Laym.* l. c. *Cambium siccum vel fictum* dicitur, cui nullus inest titulus justus auctarii capienda, sed solus titulus lucri. Haec est palliata usura, adeoque prohibita.

941. *Principium II. Contractus societatis* est conventio plurium partem suam conferentium ad negotiationem in commune lucrum. Hic contractus duabus modis solet iniri. 1. Quando omnes socii conferunt sortem, sive capitale aequaliter vel inaequaliter. 2. Si unus conferat sortem, alter labore et industriam. Ad hunc contractum, ut sit licitus, requiritur 1. ut fiat in negotiatione honesta: 2. ut communia sint lucra, damna, et expensae pro bono societatis factae. Juxta *Laym.* tamen l. c. c. 20. saepe juxta varias adjectiones pacti in plus lucri percipit, qui plus pecuniae, vel operae contulit; vel alias, qui plus altero contribuit, duas partes lucri accipit, sed periculum vel totum vel partem majorem in socium rejicit. Vide *La Croix* l. 3. p. 3. a. n. 1098.

942. *Principium III. Assecratio* est contractus, quo aliquis rei alienae periculum in se suscipit, obligando se ad eam compensandam, si perierit. Juxta *Bonac.* si assecurans certus sit, rem esse in tuto, inique petit pretium assecurationis. *Fidejussio* est contractus, quo quis suscipit obligationem alterius debiti solvendi, si debitor ipse non solverit. *Pignus* est, quando debitor tradit creditori rem aliquam mobilem in securitatem debiti. *Hypotheca* vero, quando creditori pro debito obligat rem suam immobilem, sed non tradit.

943. *Adverte* 1. Fidejussor licite potest accipere pretium pro fidejussione juxta periculum, quod subit; imo etsi periculum non timeatur, quia hujusmodi obligatio est pretio aestimabilis: ergo fidejussor non tenetur gratis eam suscipere pro debitore, maxime quia plerunque est periculum sortis. Ita *Azor* p. 3. l. 11. c. 22. dub. 6. contra alios. 2. Debitore deficiente obligatur debitum solvere. 3. Debitor autem tenetur de omni damno